

Kierunki aktywizacji społeczno – gospodarczej mieszkańców wsi tarnopolskiej w opinii respondentów.

Podjmując analizę problemów związanych z rynkiem pracy i bezrobociem na obszarach wiejskich, odnieść się należy do czynników, które w istotny sposób różnicują sytuację mieszkańców miast oraz wsi. Na pozycję mieszkańców wsi na rynku pracy wpływają: jakość edukacji, kwalifikacje zawodowe, sytuacja materialna, źródła dochodu, możliwość tworzenia alternatywnych form zatrudnienia. Właściwa diagnoza pozwoli na podjęcie działań, które w efektywny sposób przyczynią się do aktywizacji zawodowej mieszkańców wsi.

Grupę docelową stanowi 204 studentów szkół zawodowych, mieszkańców obwodu Tarnopolskiego (głównie obszarów wiejskich). Celem pracy naukowej jest badanie aktywności zawodowej mieszkańców wsi (przede wszystkim młodzieży), w obszarze zatrudnienia i samozatrudnienia, podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności w zakresie wykorzystania szans związanych z powstawaniem nowych miejsc pracy oraz infrastruktury, sektora usług na obszarach wiejskich.

Celem badań było także dokonanie oceny sytuacji na wiejskim rynku pracy ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży.

Analizie i ocenie poddano ponadto stosowane dotychczas instrumenty polityki rozwiązywania problemów lokalnych rynków pracy i ich efektywności oraz określono czynniki wpływające na zatrudnienie młodzieży mieszkającej na wsi.

Szkoły zawodowe funkcjonujące na obszarach wiejskich wcześniej kształciły przede wszystkim w zawodach związanych z rolnictwem. Obecnie - chcąc konkurować z innymi szkołami zawodowymi z najbliższego otoczenia - próbują zmieniać swój profil nauczania. Możliwości wprowadzania zmian są jednak ograniczone. Decyduje o nich posiadana kadra nauczycieli i baza dydaktyczna.

Proponowane profile kształcenia nie są dostosowane do wymagań rynku pracy, tylko do umiejętności i kwalifikacji nauczycieli. Czynniki te wpływają w istotny sposób na jakość kształcenia w tych szkołach, która bezpośrednio przekłada się na szanse zawodowe absolwentów na lokalnym i ponadlokalnym rynku pracy.

Jako formy wsparcia prowadzone na poziomie szkół zawodowych (przy współpracy z Rejonową Izbą Pracy oraz instytucjami publicznymi), prowadzone są obecnie:

- warsztaty z zakresu zatrudnienia i samo zatrudnienia na rynku pracy;

- szkolenia z zakresu obsługi komputera;
- szkolenia z zakresu techniki sprzedaży oraz obsługi kas fiskalnych;
- indywidualne doradztwo zawodowe.

Wskazane powyżej inicjatywy przyczyniają się do aktywizacji zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich, poprawy zdolności do zatrudnienia oraz rozwoju usług aktywizacyjnych, wsparcia lokalnych inicjatyw informacyjnych, szkoleniowych i doradczych, promujących aktywizację zawodową na poziomie lokalnym, rozwój dialogu, partnerstwa publiczno społecznego i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na poziomie lokalnym.

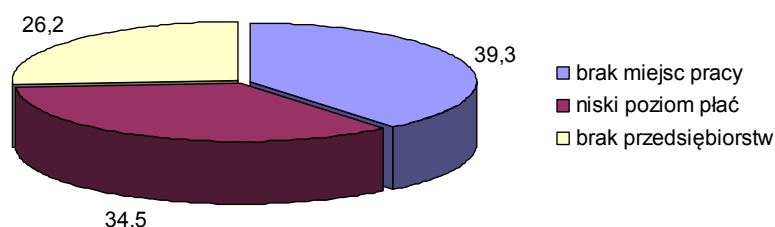
Przy diagnozie aktualnej sytuacji na rynku pracy obszarów wiejskich wśród młodzieży, pomocną może okazać się analiza przeprowadzonych w 2008 roku badań ankietowych.

W odpowiedzi na pytanie o główne problemy wsi w dziedzinie zatrudnienia, zgodnie z przewidywaniami większość respondentów wskazała na brak wystarczającej ilości miejsc pracy (39,3%) i niski poziom płac (34,5%).

Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, trzecim dostrzeganym przez badanych problemem, z którym boryka się rynek pracy, jest brak przedsiębiorstw -26,2% (Rys. 1).

Istotnym wydaje się być tutaj ilość osób, które właśnie temu zjawisku przypisują cechę największego problemu wsi w dziedzinie zatrudnienia. W odróżnieniu od wskazanych wcześniej braku miejsc pracy i zbyt niskiego poziomu płac – samo już postrzeganie statycznego rynku przedsiębiorców jako czynnika negatywnie wpływającego na zatrudnienie stanowi o rozwijającej się świadomości w zakresie przyczyn problemów z zatrudnieniem, wśród ankietowanej młodzieży.

Rysunek 1. Jak zdefiniowałoby Państwo główne problemy wsi w dziedzinie zatrudnienia?

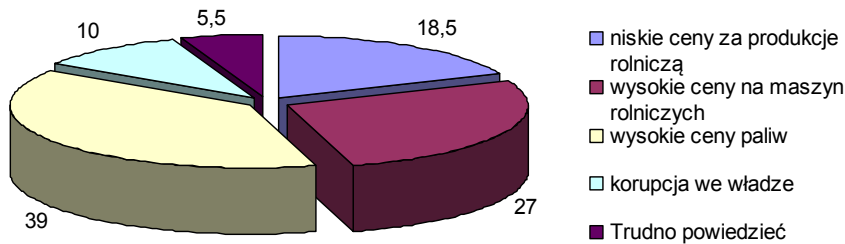
Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Wysokie ceny paliw i maszyn rolniczych (39 i 27 %), przy jednoczesnych niskich cenach za produkcję rolniczą (18%) okazują się zdaniem respondentów głównymi przeszkodami w rozwoju gospodarstw rolniczych (Rys. 2). Nie sposób nie dostrzec jednak odpowiedzi ankietowanych, którzy przyczyn wspomnianych

problemów dopatrują się w korupcji.

To właśnie korupcja we władzach, mających bezpośredni wpływ na rozwój poszczególnych jednostek gospodarczych, zdaniem 10% badanych, stanowi największą bolączkę rozwijającego się przedsiębiorstwa rolniczego.

Rysunek 2. Jakie są zdaniem Pana(i) główne przeszkody rozwoju gospodarstw rolniczych?

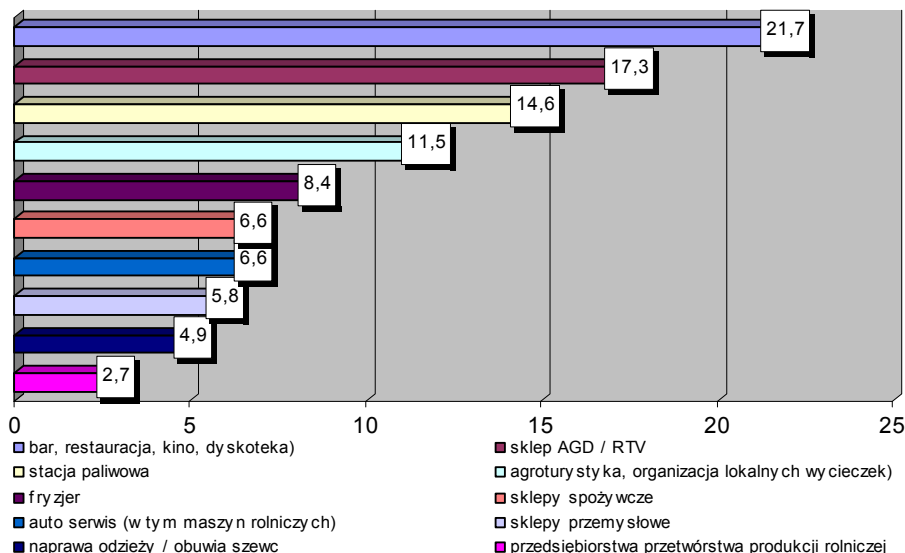

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Zapewne z racji średniej wieku ankietowanych (przypomnieć należy, że docelową grupą badania była młodzież), wskazując na usługi, których brakuje w miejscowościach, w których mieszkają, młodzi respondenci w pierwszej kolejności zwracają uwagę na niedostateczną ilość barów, restauracji kin, czy dyskotek (21,7%). Na dalszych pozycjach znalazły się: sklepy RTV/AGD (17,3%), stacje paliwowe (14,6%), agroturystyka wraz z organizacją lokalnych wycieczek (11,5%), usługi fryzjerskie (8,4%), sklepy spożywcze (6,6%), serwisy samochodowe i maszyn rolniczych (6,6%), sklepy przemysłowe (5,8%), naprawa odzieży/obuwia (4,9%), czy wreszcie na ostatnim miejscu, zakłady przetwórstwa produkcji rolniczej - 2,7% (Rys. 3).

W tym miejscu warto wrócić uwagę, na charakterystyczny (ze względu na wiek) dla badanej grupy - brak powiązania dostrzeganych problemów (choćby wskazywanej w pierwszym pytaniu statyczności rynku przedsiębiorców), z koniecznością podejmowania działań mogących zmienić obecny stan rzeczy.

Rysunek 3. Jakich usług brakuje w Pana(i) miejscowości?

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Prawdopodobnie z tego właśnie powodu, w ocenie respondentów, powstanie barów/restauracji/kin jest obecnie nieporównywalnie bardziej pożądanym zjawiskiem od np. rozszerzania oferty przedsiębiorstw przetwórstwa produkcji rolniczej.

Jedną z głównych wyzwań współczesnej gospodarki ukraińskiej jest modernizacja techniczna. Koszty wdrażania postępu technologicznego w połączeniu z wydajniejszymi metodami pracy rzutują jednak bezpośrednio na poziom zatrudnienia. Zjawisko redukcji w zatrudnianiu dotyka w szczególności takie grupy jak młodzież zdobywająca dopiero doświadczenie zawodowe. 29,4% ankietowanych mężczyzn i 40,8% kobiet deklaruje, że nie posiada żadnego doświadczenia zawodowego (tabela 7).

W analizie zatrudniania młodzieży szczególną uwagę przykuwa fakt, że najwięcej uczniów specjalizacji rolniczej (17,9%) zatrudnionych było dotychczas w zakładach nie powiązanych z rolnictwem ani przetwarzaniem. Jednocześnie, we wspomnianych zakładach pewnego doświadczeni zdobywało relatywnie mniej (11,1%) uczniów specjalizacji pozarolniczej. Ten pewnego rodzaju paradoks świadczy o słabej zależności między kierunkiem zdobywanego wykształcenia, a rzeczywistą sytuacją panującą na rynku pracy.

Tabela 7. W jakim zawodzie/zakładzie pracy zdobywali Państwo doświadczenie zawodowe?

	Specjalizacja (%)		Płeć (%)	
	rolnicza	poza-rolnicza	mężczyzna	kobieta
były PGR	10,4	11,1	13,2	8,2
gospodarstwo spółdzielcze	6,0	11,1	4,4	8,2
gospodarstwo rolnicze	11,9	-	8,8	12,2
gospodarstwo farmerskie	7,5	-	10,3	10,2
zakład nie powiązane z rolnictwem i przetwarzaniem	17,9	11,1	17,6	4,1
zakład / przedsiębiorstwo za granicą	10,4	11,1	10,3	6,1
agroturystyka	6,0	22,2	4,4	8,2
nie mam doświadczenia	26,9	33,3	29,4	40,8
inne	3,0	-	1,5	2,0

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Mimo szerokiej świadomości młodych ludzi w zakresie problemów związanych z prowadzeniem działalności na obszarach wiejskich, aż 61,1% uczniów specjalizacji rolniczej i 60% sp. pozarolniczej deklaruje zainteresowanie podjęciem takiej inicjatywy w niedalekiej przyszłości (Tabela 7). Co ciekawe, z przeprowadzonych badań wynika, że już w trakcie zdobywania wykształcenia 12% uczniów specjalizacji pozarolniczej prowadzi własną działalność na obszarach wiejskich. Spośród osób kształcących się w kierunku rolniczym, inicjatywę taką podjęło dotychczas zaledwie 3,7%.

Przeszkodą w rozpoczęciu prowadzenia własnej działalności, którą wskazują respondenci niezależnie od posiadanego wykształcenia, jest brak początkowego kapitału (Rys. 4). Brak wystarczających możliwości finansowych zdaje się być okolicznością rodzącą najwięcej obaw wśród młodzieży chcącej podjąć własną inicjatywę w zakresie działalności na obszarach wiejskich.

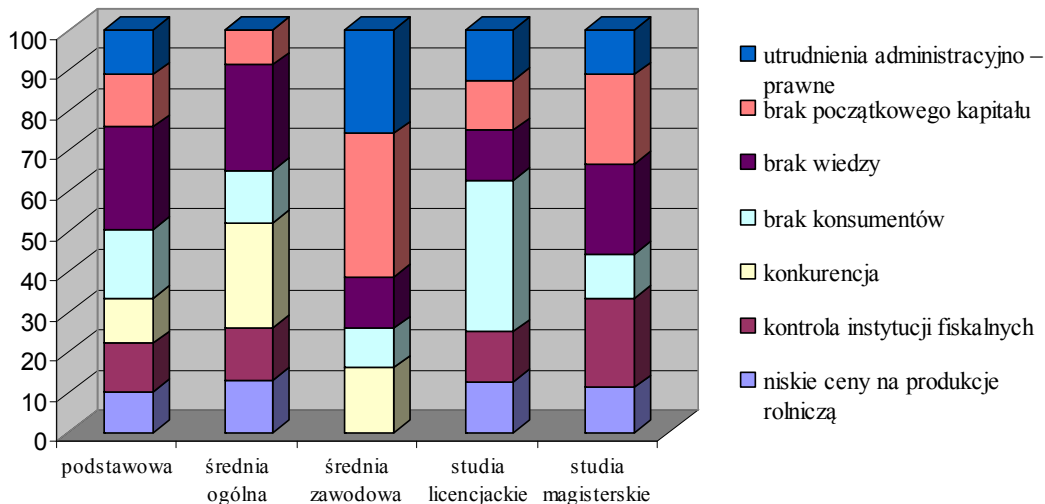
Tabela 8. Czy zainteresowani są Państwo prowadzeniem własnej działalności na obszarach wiejskich?

	Specjalizacja (%)		Płeć (%)	
	rolnicza	poza-rolnicza	mężczyzna	kobieta
Tak	61,1	60,0	76,4	40,5
Nie	14,8	12,0	7,3	26,2
Trudno powiedzieć	16,7	16,0	9,1	26,2
Obecnie prowadzę działalność	3,7	12,0	5,5	4,8
Próbowałem, ale nie udało się	3,7	-	1,8	2,4

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Jako czynnik utrudniający podjęcie własnej inicjatywy młodzi ludzie postrzegają także brak odpowiedniej wiedzy. Szczególnego podkreślenia wymaga fakt, że obawy takie nie różnią się w zasadniczy sposób wśród osób legitymujących się różnym wykształceniem. Co więcej, brak wiedzy jako problem który może mieć wpływ na skuteczne rozpoczęcie prowadzenia własnej działalności, postrzega zdecydowanie więcej absolwentów studiów magisterskich, niż absolwentów szkoły średniej zawodowej, czy studiów licencjackich.

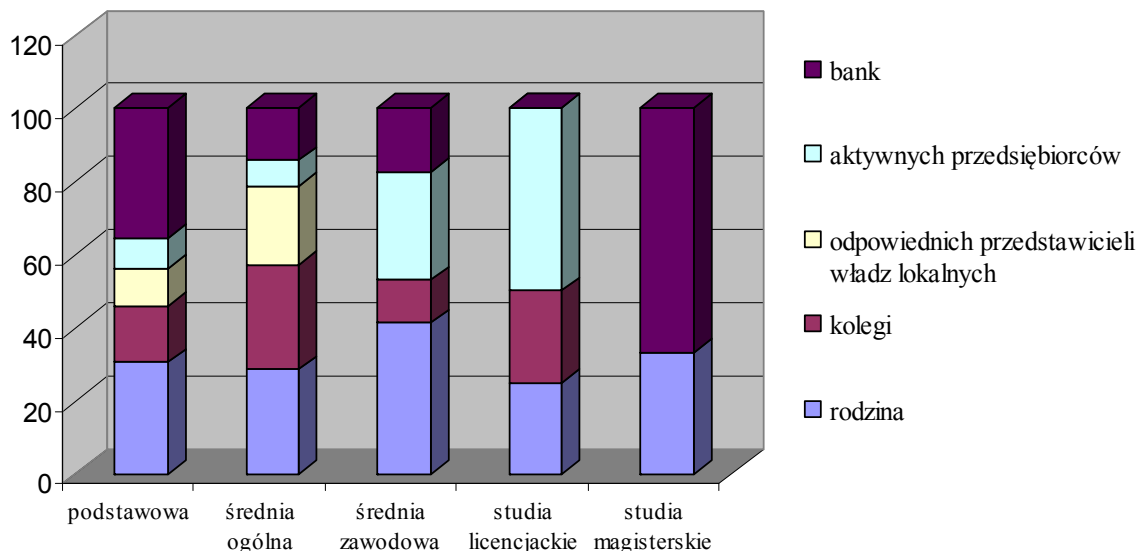
Rysunek 4. Co utrudnia zdaniem Pana(i) rozpoczęcie takiej działalności? (w zależności od posiadanego wykształcenia)

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Decydując się na podjęcie własnej działalności, ankietowani - niezależnie od posiadanego wykształcenia – gotowi są zwrócić się o pomoc do rodziny. Wraz ze zdobywanym wykształceniem (od szkoły podstawowej do studiów licencjackich) rośnie liczba młodzieży, dostrzegającej możliwość uzyskania pomocy u aktywnych przedsiębiorców (Rys. 5).

Rysunek 5. Do kogo przede wszystkim zwrócą się Państwo o pomoc przy zakładaniu własnej działalności? (w zależności od posiadanego wykształcenia)

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Co jednak zwraca szczególną uwagę – skuteczność tego rodzaju wsparcia całkowicie podważają osoby legitymujące się wykształceniem na poziomie magisterskim. Respondenci posiadający tytuł magistra wskazują jedynie dwie

możliwości uzyskania pomocy przy rozpoczynaniu prowadzenia własnej działalności. Oprócz wspomnianej już rodziny, o pomoc zwróciliby się oni jedynie do banku.

Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni skłonne są poszukiwać pracy blisko miejsca zamieszkania (tabela. 9). 14 % badanych kobiet poszukiwałoby pracy we własnej miejscowości, podczas gdy wśród mężczyzn takie osoby stanowiły 10,3% badanych. Zbliżone odsetki osób odnotowano w grupach poszukujących pracy na terenie rejonu, natomiast duże różnice występowały między grupami poszukujących pracy w mieście – 50,0 % badanych mężczyzn i 72,1% kobiet. Kobiety znacznie rzadziej niż mężczyźni poszukiwały pracy za granicą (9,3 % badanych kobiet i 31% mężczyzn).

Tabela 9. Czy w poszukiwaniu pracy jest Pan(i) skłonny(a) opuścić swoje dotychczasowe miejsce zamieszkania?

	Specjalizacja (%)		Płeć (%)	
	rolnicza	poza-rolnicza	mężczyzna	kobieta
Tak, planuje w innej wsi / miejscowości	3,7	-	8,6	4,7
Tak, planuje w mieście	57,4	57,1	50,0	72,1
Tak, planuje za granicą	31,5	28,6	31,0	9,3
Nie, nie planuje	7,4	14,3	10,3	14,0

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Dla młodzieży zdobywającej dopiero wykształcenie, perspektywa podjęcia zatrudnienia mało interesującego, uciążliwego fizycznie, będącego poniżej posiadanych kwalifikacji, bądź też wymagającego ich podniesienia - nie stanowi problemu (Tabela. 10). Wskazując na najbardziej charakterystyczne wnioski wynikające z badań, w pierwszej kolejności zauważyć trzeba, że gotowość podjęcia zatrudnienia uciążliwego pod względem fizycznym deklaruje zdecydowanie więcej słuchaczy specjalizacji rolniczej (29,2%), niż spec. pozarolniczej (8,7%).

Wartym podkreślenia jest także fakt, że na pracę poniżej posiadanych kwalifikacji zawodowych zdecydowałoby się zdecydowanie więcej mężczyzn (40,8%) niż kobiet (12,8%). Analogicznie, ankietowane kobiety w większym stopniu niż mężczyźni gotowe są podjąć zatrudnienie wymagające podniesienia kwalifikacji już posiadanych (odpowiednio – 70% i 43,2%).

Tabela 10. Czy skłonny/a jest Pan(i) przyjąć pracę?*

	Specjalizacja (%)		Płeć (%)	
	rolnicza	poza-rolnicza	mężczyzna	kobieta
Mało interesująca	17,0	28,6	20,8	28,2
Uciążliwie fizycznie	29,2	8,7	26,9	15,8
Poniżej posiadanych kwalifikacji	27,7	28,6	40,8	12,8
Wymagająca podniesienia kwalifikacji	72,9	57,1	43,2	70,0

*respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Źródła: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Ze wszystkich proponowanych respondentom, hipotetycznych warunków pracy, konieczność podnoszenia kwalifikacji okazuje się być okolicznością najmniej uciążliwą.

Wnioski

Z przeprowadzonej analizy dotyczącej aktywizacji społeczno – gospodarczej ludności zamieszkującej obszary wiejskie w okręgu tarnopolskim wynika jednoznacznie, iż populacja ta mimo istnienia problemów wynikających z transformacji ekonomicznej chce tworzyć własną działalność gospodarczą. Większość respondentów uznało, iż właśnie prowadzenie przedsiębiorstwa może przyczynić się do niwelowania problemów regionalnego rynku pracy a zwłaszcza może zdeterminować obniżenie poziomu bezrobocia i ubóstwa. Jednak głównym problemem w rozwoju własnej przedsiębiorczości jest brak kapitału.

Obok tworzenia własnego przedsiębiorstwa kolejną alternatywną stymulującą aktywizację społeczno – gospodarczą jest zdaniem respondentów podjęcie pracy najemnej. Osoby ankietowane wyraziły chęć podjęcia pracy niezwiązanej z rolnictwem i wymagającej podniesienia własnych kwalifikacji. Na uwagę zasługuje również fakt, iż badana populacja w poszukiwaniu pracy jest skłonna opuścić dotychczasowe miejsce zamieszkania i przeprowadzić się do miasta lub też wyjechać za granicę.

Powyższe wyniki świadczą o istnieniu potrzeby aktywizacji zawodowej społeczności wiejskiej okręgu tarnopolskiego, ale również dowodzą potrzeby

zbudowania i wprowadzenia przez państwo nowoczesnego, ekonomiczno-efektywnego „systemu” zarządzania w sferze zatrudnienia ludności mieszkającej na obszarach rolnych. Dlatego też niezbędne wydaje się stosowanie odpowiedniego modelu aktywizacji zawodowej oraz informacyjnych systemów i baz danych na rynku pracy, które pozwolą na elastyczne dostosowanie się do zmian stwarzanych przez otoczenie.